

eduresourceza.com

Downloaded from eduresourceza.com

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

NATIONAL SENIOR CERTIFICATE

KREITI YA 12

SEPEDI LELEME LA GAE (HL)

LEPHEPHE LA BORARO (P3)

DIBATSELA 2023

TLHAHLO YA GO SWAYA

MEPUTSO: 100

Palomoka ya matlakala a tlhahlo ya go swaya ke 10.

ELA HLOKO:

- Diriša rubriki ye ge o swaya ditaodišo (Lephephe la 3, KAROLO YA A).
- Meputso ya 0–50 e arotšwe ka magato a mahlano a dithalošo.
- Mo go diteng, polelo le mongwalelo, le legato le lengwe le le lengwe la magato a dithalošo a mahlano le arotšwe ka dikarolwana tše pedi, e lego legato la godimo le la fase go lebelešwe kabo ya meputso le dithalošo.
- Sebopego ga se sa arolwa ka legato la godimo le la fase.

KAROLO YA A: RUBRIKI YA GO SWAYA DITAODIŠO [MEPUTSO YE 50]

Dinyakwa DITENG LE PEAKANYO (Go araba dipotšišo) Tatelano ya dikgopolo ge go diwa peakanyo. Temogo ya morero, baanggedi ba tshemošo le dikapano. MEPUTSO YE 30	Bokgoni bja go ikgetha 28–30	Bokgoni bja maemo 22–24	Bokgoni bja magareng 16–18	Bokgoni bja motheo 10–12	Ga go bokgoni 4–6
Legato la godimo	-Bokgoni bja go araba potšišo ke bja maemo a godimodimo go fetiša. -Dikgopolo tša go laetša bohiale, tša go hlohla mabjoko tšeo di tšweletšago tsebo ye e tšeneletšego. -Peakanyo le tlemagano ke tšeo di ikgethilego mo go matseno, mmele le mafetšho.	-Potšišo e arabiliwe gabotsebotse. -Dikgopolo di kgahliša kudu ebile di sepelelana le hlogo/sererwa. -Peakanyo le tlemagano ya dikgopolo ke tše dibothebotse mo go matseno, mmele le mafetšho.	-Karabo e a kgotsofatša. -Dikgopolo di tlemagane ebile di a kgodiša. -Peakanyo le tlemagano ya dikgopolo ke tše dikaone mo go matseno, mmele le mafetšho.	-Tlemagano ya dikgopolo ga se ya maleba. -Dikgopolo ga di tšwelele gabotse ebile ga di bontšhe boithamelolo. -Tatelano le tlemagano ya dikgopolo di tšwelela gannyane.	-Molekwa o tšwele tseleng kudukudu. -Dikgopolo di hlakahlakane ebile ga di nepiše. -Dikgopolo ga di nepiše hlogo ebile di a ipoeletša. -Ga go tatelano le tlemagano ya dikgopolo
	Legato la fase	-Bokgoni bja go araba potšišo ke bja maemo a godimodimo. -Dikgopolo tša go laetša bohiale, tša go hlohla mabjoko tšeo di tšweletšago tsebo ye e tšeneletšego. -Bokgoni bja maemo a godimo bja go beakanya le go tlemaganya dikgopolo mo go matseno, mmele le mafetšho.	-Potšišo e arabiliwe ka mo go kgotsofatšago eupša ga se ya hlaka gabotse. -Tlemagano ya dikgopolo e a kgotsofatša ebile e a kgodiša. -Peakanyo le tlemagano ya dikgopolo di a kgotsofatša mo go matseno, mmele le mafetšho.	-Molekwa o tšwele tseleng. -Dikgopolo di hlakahlakane. -Ga go peakanyo goba tlemagano ya dikgopolo yeo e tšwelelago.	-Ga go bolelwe selo ka hlogo yeo e filwego. -O tšwele tseleng kudukudu. -Diteng ga di nepiše ebile di hlakahlakane.

POLELO, MONGWALELO LE PALOBOHLATSE	Legato la godimo	14–15	11–12	8–9	5–6	0–3
		-Segalo, retšistara, setaele le tlotontšu di sepelelana kudukudu le morero, baamogedi le dikamano. -Polelo ke ya boitshemo, ya go nona, ya maatlakgogedi. -Polelo e na le segalo sa go ba le maatlakgogedi ebile e nonne ka mebolelwana ya go kgahliša. -Go nyakile go se be le ge e ka ba phošwana e tee ya popopolelo le mopeleto. -Polelo e beakantšwe ka bokgwari bja maemo a godimodimo.	-Segalo, retšistara, setaele le tlotontšu di sepelelana gabotsebotse le morero, baamogedi le dikamano. -Polelo e na le maatla, ya segalo sa maleba. -Diphošo tša popopolelo le mopeleto ga se tšhe kae. -Polelo e beakantšwe gabotsebotse.	-Segalo, retšistara, setaele le tlotontšu di sepelelana gabotse le morero, baamogedi le dikamano. -Tirišo ya maleba ya polelo e dira gore molaetša o kwagale. -Segalo ke sa maleba. -Mebolelwana e dirišitšwe go godiša boleng bja diteng.	-Segalo, retšistara, setaele le tlotontšu di sepelelana gannyane le morero, baamogedi le dikamano. -Tirišo ya polelo ke ya motheo. -Segalo le mošito ga se tša maleba. -Tlotontšu ke ye nnyane kudu.	-Polelo ga e kwešišagale. -Segalo, retšistara, setaele le tlotontšu ga di sepelelane le morero, baamogedi le dikamano. -Tlotontšu ke ye nnyane kudukudu moo e lego gore e dira gore ditaba di se kwešišagale.
MEPUTSO YE 15	Legato la fase	13	10	7	4	
		-Polelo ya maemo a godimodimo ya go ba le segalo se maatla. -Go nyakile go se be le ge e ka ba phošwana e tee ya popopolelo goba mopeleto. -Polelo e beakantšwe ka bokgwari.	-Polelo ke ya maemo a godimo ya go ba le maatlakgogedi. -Segalo ke sa maleba sa go ba le maatlakgogedi. -Go na le diphošwana tše nnyane tša popopolelo le mopeleto. -Polelo e beakantšwe gabotse.	-Tirišo ya polelo e a kgotsofatša eupša e na le diphošo. -Segalo se a kgotsofatša eupša mebolelwana ga se ya dirišwa o kaalo.	-Polelo ga e kgotsofatše. -Ga go phapantšho ya mafoko. -Tlotontšu ga se ye kaalo.	
SEBOPEGO		5	4	3	2	0–1
		-Tšwetšopele ya sererwa ke ya maemo a godimodimo. -Tlhalošo ya dikgopolo ke ya maemo a godimodimo. -Tlhamo ya mafoko le ditemana ke ya go ikgetha, ya maemo a godimodimo.	-Tatelano ye botse ya tšwetšopele ya dintlha. -Tlemagano ye botse ya dintlha le dikgopolo. -Mafoko le ditemana di beakantšwe ka makgethe.	-Dintlha tša maleba di tšweleditšwe. -Mafoko le ditemana di hlamegile gabotse. -Taodišo e a kwagala.	-Dintlha tša maleba ga se tše kae. -Mafoko le ditemana di na le diphošo. -Taodišo e a kwagala eupša e na le mafokodi.	-Dintlha tša maleba ga di gona. -Mafoko le ditemana di fošagetše. -Taodišo ga e kwagale.
MEPUTSO YE 5		Dinyakwa/dipharolo gantšho tša setšweletšwa. Tšwetšopele ya ditemana le tlhamo ya mafoko.				

KAROLO YA B: RUBRIKI YA GO SWAYA DITŠWELETŠWA TŠE TELELE TŠA TIRIŠANO [MEPUTSO YE 25]

Dinyakwa	Bokgoni bja go ikgetha	Bokgoni bja maemo	Bokgoni bja magareng	Bokgoni bja motheo	Ga go bokgoni
DITENG, PEAKANYO LE SEBOPEGO Go araba dipotšišo le dikgopolo. Ta arano le peakanyo ya dikgopolo. Mabjoko, baamogedi, dinyakwa/dipharologantšho le dikamano.	13–15 -Bokgoni bja go araba potšišo ke bja maemo a godimodimo go fetiša. -Dikgopolo ke tša go laetša bohale, le go mabjoko. -Tsebo ke ye e tseneletšego ya dinyakwa tša mohuta wa setšweletšwa. -Ditaba di nepiša setšweletšwa. -Molekwa ga se a tšwa tseleng. -Tlemagano ya diteng le dikgopolo ke ye botse. -Tihalošo ya ditaba e a botse ebile e thekga sererwa. -Sebopego ke sa maleba eupša se na le dipošošwana di se kae.	10–12 -Bokgoni bja bobotsebotse bja go araba potšišo bjoo bo laetšago tsebo ye botse ya mohuta wa setšweletšwa. -Ditaba di nepiša setšweletšwa. -Molekwa ga se a tšwa tseleng. -Tlemagano ya diteng le dikgopolo ke ye botse. -Tihalošo ya ditaba e a botse ebile e thekga sererwa. -Sebopego ke sa maleba eupša se na le dipošošwana di se kae.	7–9 -Bokgoni bja go kgotsofatša bja go araba potšišo bja go laetša tsebo ya mohuta wa setšweletšwa. -Go na le nepišo eupša go na le go tšwa tseleng gannyane. -Tlemagano ya dikgopolo le dikamano e a kgotsofatša. -Tihalošo ya ditaba e a kgotsofatša ebile e thekga sererwa. -Sebopego ke sa maleba eupša se na le dipošošwana di tšhinyana.	4–6 -Bokgoni bja motheo bja go araba potšišo bja go laetša tsebo ye nnyane ya dinyakwa tša mohuta wa setšweletšwa. -Go na le nepišo ye nnyane ya setšweletšwa eupša go na le go tšwa tseleng. -Tlemagano ya diteng le dikgopolo ga se ye kaalo. -Tihalošo ya ditaba ke ya motheo ebile e thekga sererwa gannyane. -Mela ya sebopego ga se ya šomišwa ka tshwanelo. -Go tlogetšwe dinto tše bohlokwa.	0–3 -Karabo ya gagwe go e laetše tsebo le ye nnyane ya mohuta wa setšweletšwa. -Molaetša ga o tšwelele gabotse ka ge molelele a tšwelele tseleng kudu kudu. -Ga go tlemagano ya diteng le dikgopolo. -Ditaba di hlalošwa gannyane. -Sebopego sa setšweletšwa ga se setšona.
POLELO, SETAELE LE PAOBOHLATSE Segalo, retšistara, setaele, morero, baamogedi le dikamano. Tirišo ya polelo le melawana. Kgetho ya manišu. Maswao le mopeleto.	9–10 -Segalo, retšistara, setaele le tlotlontšu di sepelelana gabotsebotse le morero, baamogedi le dikamano. -Polelo e nepagetše ebile e hlamegile gabotse. -Go nyakile go se be le ge e ka ba phošwana e tee ya popopolelo le mopeleto.	7–8 -Segalo, retšistara, setaele le tlotlontšu di sepelelana gabotse le morero, baamogedi le dikamano. -Polelo e na le dipošošwana tše nnyane tša popopolelo ebile e hlamegile gabotse. -Tlotlontšu ke ye ntši. -Dipošošwana ga se tše dintši.	5–6 -Segalo, retšistara, setaele le tlotlontšu di sepelelana le morero, baamogedi le dikamano. -Dipošošwana tše popopolelo ga se tše dintši. -Tlotlontšu ke yeo e lekanetšego. -Dipošošwana tše di lego gona ga di fetše molaetša.	3–4 -Segalo, retšistara, setaele le tlotlontšu ga di sepelelana gabotse le morero, baamogedi le dikamano. -Popopolelo ga se yeo e nepagetšego ebile e tletše ka dipošo. -Tlotlontšu ga se ye ntši. -Molaetša o a tšwelele eupša o arošitšwe.	0–2 -Segalo, retšistara, setaele le tlotlontšu ga di sepelelana le morero, baamogedi le dikamano. -Sengwalo se tletše ka dipošo ebile se hlakahlakane. -Tlotlontšu yeo e lego gona ga e sepelelane le morero le gannyane. -Molaetša ga o tšwelele le gannyane.
MEPUTSO YE 10					

ELA HLOKO:

- Dintlha tše di filwego ka tlase ga hlogo ye nngwe le ye nngwe ke tša go hlahla baswai fela.
- Kwešišo ya molekwa ya hlogo yeo a e kgethilego e elwe šedi le ge dintlha tša gagwe di fapana le tše di filwego.

KAROLO YA A: DITAODIŠO**POTŠIŠO YA 1**

Balekwa ba ngwale taodišo ya mantšu a 400–450 ka hlogo e tee ya tše di filwego. Ba ka ngwala ka mehuta ye e latelago ya ditaodišo: Taodišokanegelo, taodišotlhaloši, taodišokgadimo, taodišokahlaahlo, taodišongangišano goba tswalano ya tšona.

1.1 Ke mo ke lemogilego gore go kgatha tema dipapading go bohlokwa.

Go letetšwe gore molekwa a tšweletše ka fao go kgatha tema dipapading go lego bohlokwa ka gona. Molekwa a ka tšweletša ka fao dipapadi di ka thušago go aga mmele, go hlabolla mogopolo, go hlola segwera gare ga babapadi, bj. bj.

[50]**1.2 Ditlamorago tša Theknolotši**

Go letetšwe gore molekwa a tšweletše ditlamorago tša tšhomišo ya Theknolotši. Theknolotši ge e sa šomišwe gabotse e ka senya maphelo a batho/ Theknolotši ge e šomišwa gabotse e ka hola setšhaba.

[50]**1.3 Ke tla dula ke mo gopola.**

Go letetšwe gore molekwa a tšweletše motho yo a bego a le bohlokwa bophelong bja gagwe gomme a se sa le gona. Motho yo a ka be a hlokofetše goba a ile felo tsoko mo a ka se sa mmonago gape.

[50]**1.4 Legae la ditšhiwana**

Go letetšwe gore molekwa a tšweletše ka fao ditšhiwana di hlokomelwago ka gona. Molekwa a ka laetša kgodišo le thekgo ye ditšhiwana di e fiwago.

[50]**1.5 Kgaotšo ya mohlagase kgafetšakgafetša**

Go letetšwe gore molekwa a laetše ditlamorago tša kgaotšo ya mohlagase.

[50]

- 1.6 **Go tšwelela ditliahlobong ga barutwana ke maikarabelo a morutiši. Dumela goba o ganetše.**

Go letetšwe gore molekwa a tšee lehlakore la go dumela goba la go ganetša. Lehlakoreng la go dumela a laetše ka mo morutiši a rwelego maikarabelo tabeng ya go tšwelela ga barutwana ka gona. Lehlakoreng la go ganetša a laetše ka mo barutwana ka bo bona ba swanetšego go ba le maikarabelo a go šoma ka maatla ka gona.

[50]

- 1.7 Go letetšwe gore molekwa a tšweletše sengwalwa sa gagwe ka tlhathollo ya seo se tšweletšwago seswantšhong ntle le go fetola kgopolokgolo. A hlaloše ka fao batho ba tlaišwago ka gona gomme ba sa nyake go bolela ka tlaišo yeo.

[50]

- 1.8 Go letetšwe gore molekwa a tšweletše sengwalwa sa gagwe ka tlhathollo ya seo se tšweletšwago seswantšhong ntle le go fetola kgopolokgolo. A hlaloše ka fao matšatšing a lehono batho ba itlwaeditšego go tšea diswantšho sebakeng sa gore ba thuše motho yo a lego kotsing.

[50]

PALOMOKA YA KAROLO YA A: 50

KAROLO YA B: DITŠWELETŠWA TŠA TIRIŠANO**POTŠIŠO YA 2****2.1 LENGWALO LA SEGWERA****Mohlala mabapi le diteng tša sererwa:**

Go letetšwe gore molekwa a leboge mogwera wa gagwe ka thušo ye a mo filego yona thutong ya Sepedi Leleme la Gae.

Sebopego le diponagalo/dinyakwa

- Sebopego le botelele e be tša maleba.
- Aterese e be e tee fela ya mongwadi/moromedi.
- Letšatšikgwele le ngwalwe ka tlase ga aterese.
- Madume/Matseno e be a makopana a maleba.
- Diteng e be tša maleba tša go leboga mogwera.
- Retšistara le polelo e be tša go lokologa.
- Tšhomišopolelo, tlotlontšu le maswaodikga e be tše di nepagetšego.
- Mafelelo/Bofelo e be boitsebišo bja mongwadi ka mokgwa wa setlwaedi.

Mohlala:

Ke nna/Mogwera wa gago
Kholofelo

- Mongwadi wa lengwalo ga se a swanela go ngwala leina le sefane, eupša leina la gagwe fela goba sereto.

Mohlala: Mogošadi

[25]**2.2 EMEILE****Mohlala mabapi le diteng tša sererwa:**

Go letetšwe gore molekwa a ngwale emeile mabapi le bokgoni bja gagwe bjo bo amanago le mošomo wo a o thwaletšwego. Emeile e laetše dimamaretšwa tša go swana le: Karata ya boitsebišo le boitsebišophelo.

Sebopego le diponagalo/dinyakwa

- Sebopego le botelele e be tša maleba.
- Aterese ya emeile ya moromelwa e be ya maleba. (.uk) / (.com)
- Hlogo yeo e laetšago lebaka la go romela emeile e tšweletšwe.
- Madume/Matseno e be a makopana a semmušo.
- Diteng e be tša maleba tša go itlhaloša le go romela dimamaretšwa.
- Retšistara le polelo e be tša semmušo.
- Segalo e be sa maleba.
- Tšhomišopolelo, tlotlontšu le maswaodikga e be tše di nepagetšego.
- Mafelelo/Bofelo e be boitsebišo bja mongwadi ka botlalo.

Mohlala:

Ke nna/Wa lena
Malebo Sebaraboi

Mohlala wa Emeile:

Go ya go: Emeile ya moromelwa (jewellerycare@yahoo.com) (jewellerycare@yahoo.co.uk)
CC:
Bcc:
Hlogo: Lebaka la emeile (Thomelo ya ditokomane)
Madume: Laetša tlhompho (bjalo ka Thobela) Mmele: Diteng tša emeile • Matseno • Hlaloša ditaba ka botlalo • Mafelelo/Bofelo.
Dimamaretšwa: Boitsebišophelo Karata ya boitsebišo

[25]**2.3 TŠA BOPHELO BJA MOHU****Mohlala mabapi le diteng tša sererwa:**

Go letetšwe gore molekwa a bontšhe gore mohu e be e le mmakgwebo wa go tuma Mmasepaleng wa gabo. Go laetšwe maikarabelo a gagwe setšhabeng.

Sebopego le diponagalo/dinyakwa

- Leina le sefane tša mohu
- Batswadi ba mohu
- Lefelo le mohu a belegetšwego go lona
- Letšatši la matswalo a mohu
- Dithuto tše mohu a di fihleletšego di amane le kgwebo.
- Go laetšwe mošomo wa bommakgwebo.
- Ditiro tše botse tše mohu a gopolwago ka tšona.
- Letšatši le a hlokošetšego ka lona
- Se se hlotšego lehu la gagwe
- Meloko ya kgauswi ye mohu a e tlogelago
- Lefoko la taelo
- Mohlala: Robala ka khutšo.
- Mohu a ka laelwa ka sereto.
- Retšistara le polelo e be tša go hlompha.
- Tšhomišopolelo, tlotlontšu le maswaodikga e be tše di nepagetšego.
- Go ngwalwe ka motho wa boraro, ka lebaka le le fetilego.

[25]

2.4 **POTŠIŠOTHERIŠANO****Mohlala mabapi le diteng tša sererwa:**

Go letetšwe gore molekwa a bontšhe dipotšišo le dikarabo gare ga mmošiši le mmošišwa. Tšona di akaretše setlogo sa leloko la bomolekwa.

Sebopego le diponagalo/dinyakwa

- Go šomišwe dithekniki tša potšišotherišano.
- Go be le mmošiši le mmošišwa.
- Go fiwe maina a diboledi ka lehlakoreng la ngele la letlakala.
- Go šomišwe motholadi wo mofsa go laetša seboledi se sengwe le se sengwe se sefsa.
- Mmošišwa a hlohlwe ka go botšišwa dipotšišo tša go lebana le setlogo sa leloko.
- Go šomišwe dithekniki tša potšišotherišano go ya ka magato a a latelago:
- Matseno, e lego boithalošo a tšweletše morero.
- Kwešišano le kamogelano e be tša go hlola moya wa go tshepana.
- Mmošiši a botšiše dipotšišo go thoma ka tša kakaretšo go ya go tša go ikgetha.
- Dipotšišo e be tša maleba, go šomišwe polelo ya go hlamega, ya go laetša šedi le go hlohleletša.
- Mmošišwa a arabe ka bokgwari go laetša tsebo.

[25]2.5 **PEGO****Mohlala mabapi le diteng tša sererwa:**

Go letetšwe gore molekwa a ngwale pego mabapi le go thubja ga lebenkele la rakgwebo wa motse wa gabo.

Sebopego le diponagalo/dinyakwa

- Go be le hlogo/Sererwa.
- Go tšweletšwe boithekgo.
- Go laetšwe leina la moamogedi le mmegi.
Mohlala: E ya go: _____
E tšwa go: _____
- Letšatšikgwele le laetšwe.
- Diteng di lebane thwii le tabakgolo.
Mohlala: Go thubja ga lebenkele la rakgwebo wa motse wa geno.
- Go ngwalwe ka lebaka le le fetilego.
- Go šomišwe mahlaodi le mantšu a a tsošago maikutlo go tšweletša dikgopolo.
- Retšistara le polelo e be tša semmušo.
- Tšhomišopolelo, tlotlontšu le maswaodikga e be tše di nepagetšego.
- Mmegi a laetše ditšhišinyo mabapi le se se ka dirwago go fokotša bosenyi bja go etša go thubja ga mabenkele.

[25]

2.6 DITSHWAYATSHWAYO

Mohlala mabapi le diteng tša sererwa:

Go letetšwe gore molekwa a tšweletše leina la puku le gore puku e bolela ka maele mabapi le bophelo bja bafsa.

Sebopego le diponagalo/dinyakwa

- Tšweletša leina la puku, mongwadi le gore e phatlaladitšwe ke khamphane efe.
- Ngwala ka motho wa pele.
- Ngwala ka lebaka le le fetilego.
- Mahlaodi le mantšu a a tsošago maikutlo go tšweletša dikgopolo a a nyakega.
- Retšistara le polelo e be tša maleba.
- Tšhomišopolelo, tlotlontšu le maswaodikga e be tše di nepagetšego.
- Bafsa ba be le kgahlego ya go bala puku ye.
- Tšweletša dintlhakgolo ka boripana.
- Kanego ya ditaba ka moka ga e nyakege, šuela mmegelwa go ikgopolela, le go ipopela seswantšhokgopolo sa puku ye.

[25]**PALOMOKA YA KAROLO YA B:****50****PALOMOKA YA TLHAHLOBO:****100**